

XALQARO XUSUSIY HUQUQ BO'YICHA OILA MUNOSABATLARINING TARTIBGA SOLINISHI

Muhitdinov Sunnatulla Toxirovich

Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti magistranti.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10524780>

Annotatsiya. Maqolada xalqaro xususiy huquq bo'yicha oila munosabatlarining tartibga solinishi va uning o'ziga xos xususiyatlari haqida ma'lumotlar keltirilgan.

Kalit so'zlar: aliment, kelishuv, oilaviy munosabatlar, xalqaro xususiy huquq va boshqalar.

REGULATION OF FAMILY RELATIONS UNDER PRIVATE INTERNATIONAL LAW

Abstract. The article analyzes information on the regulation of family relations under international private law and its specific features.

Key words: alimony, agreement, family relations, international private law and others.

РЕГУЛИРОВАНИЕ СЕМЕЙНЫХ ОТНОШЕНИЙ ПО МЕЖДУНАРОДНОМУ ЧАСТНОМУ ПРАВУ

Аннотация. В статье представлены сведения о регулировании семейных отношений и их особенностях в рамках международного частного права.

Ключевые слова: алименты, соглашение, семейные отношения, международное частное право и др.

KIRISH

So'nggi yillarda O'zbekiston Respublikasining mustaqillikka erishishi bilan chet el fuqarolari va fuqaroligi bo'lmagan shaxslar ishtirokidagi oilaviy munosabatlarni huquqiy tartibga solish masalalari alohida dolzarflik kasb etmoqda. Bu holat quyida e'tiboringizga havola etilayotgan bir qator obyektiv xarakterdagi sabablar bilan bog'liqdir:

- aholi ko'chishining o'ta kuchayib ketganligi, shu jumladan bir mamlakat fuqarolarining u yoki bu mamlakatdan o'zga hamda chet el fuqarolari va fuqaroligi bo'lmagan shaxslarning bu mamlakatga erkin kirib kelishi;

- O'zbekiston fuqarolari bilan chet el fuqarolari o'rtasidagi (ish yuzasidan) amaliy va shaxsiy aloqalarning kuchayib borayotganligi.

O'zbekiston fuqarolarining chet el fuqarolari bilan nikoh tuzishlari sonining sezilarli darajada oshganligi, bitta oila a'zolarining turli davlatlar fuqarolari bo'lishi hollarining ko'payganligi yuqorida sanab o'tilgan holatlarning oqibatidir. Bunda xorijiy (xalqaro) element ishtirokidagi xilma-xil munosabatlar, ya'ni nikoh tuzishda, nikohning tugatilishida, nikohni haqiqiy emas deb topishda, er-xotin o'rtasidagi shaxsiy nomulkiy va mulkiy munosabatlarda, otana va bolalar o'rtasidagi mulkiy munosabatlarda tafovutlar yuzaga keladi.

MUHOKAMA NA NATIJALAR

Xalqaro xususiy huquqda xorijiy davlatlar fuqarolari bo'lgan shaxslar ishtirok etadigan munosabatlar, ya'ni masalan, ularning o'zaro nikoh tuzishlari yoki umumiy fuqarolikka ega bo'lmagan er-xotinning aliment to'lash to'g'risida bitim tuzishi xorijiy element ishtirokidagi munosabatlar deb ataladi. Huquqiy munosabatlarning vujudga kelishi, o'zgartirilishi yoki

tugatilishi bilan bog'liq bo'lgan yuridik fakt chegaradan tashqarida sodir bo'lgan hollarda ham (masalan, O'zbekiston Respubhkasi hududidan tashqarida O'zbekiston fuqarolari o'rtasida nikohning tuzilishi yoki tugatilishi) chet el elementi bilan murakkablashgan oilaviy munosabatlar mavjud bo'ladi.

Oilaviy munosabatlar bilan murakkablashgan chet el elementi mavjud bo'lgan hollarda qaysi davlat huquqi qo'llaniladi va qaysi davlat organlari oilaviy munosabatlardan kelib chiqadigan u yoki bu masalalar bo'yicha qaror qabul qilishga vakolatli, degan savollar yuzaga keladi. Bunday muammolar xalqaro xususiy huquq doirasiga tegishlidir. U yoki bu masalani qanday hal etish lozimligi xususidagi to'g'ridan to'g'ri javobni, to'g'ridan-to'g'ri ko'rsatmani o'zida mujassam etmagan va qaysi qonunchilik qo'llanilishi lozimligini ko'rsatuvchi kollizion (to'qnashuv) normalar xalqaro xususiy huquqning asosini tashkil etadi. Bunday normalar turli manbalarda mavjuddir. Eng avvalo, bu O'zbekiston Respublikasining ichki qonunlaridir [1].

Masalan, O'zbekiston Respublikasining Oila kodeksida kollizion normalardan tashkil topgan Maxsus bo'lim bor (NIII bo'lim. Chet el fuqarolari va fuqaroligi bo'lmagan shaxslar ishtirokidagi oilaviy munosabatlarni tartibga solish).

O'zbekiston Respublikasi bilan boshqa davlatlar o'rtasidagi xalqaro shartnomalarda ham kollizion normalar mavjuddir. Chet el elementi bilan murakkablashgan oilaviy munosabatlarning keng tarqalganligi O'zbekiston Respublikasi bilan boshqa davlatlar oilaviy qonunchiliklari o'rtasidagi ziddiyatlamini hal etish muammosini keltirib chiqaradi, zero o'sha davlatlar fuqarolari O'zbekiston Respublikasi oila huquqining ta'sir doirasiga tez-tez tushib qola boshladilar, bu esa tegishli ravishda mamlakat hududidagi oilaviy munosabatlarda ularning huquqlarini ishonchli kafolatlash zamriyatini keltirib chiqardi [6].

Ikkinchi tomondan, chet el fuqarolari va fuqaroligi bo'lmagan shaxslar ishtirokidagi oilaviy munosabatlarda O'zbekiston fuqarolarining, ayniqsa bolalarning qonuniy huquqlari va manfaatlariga rioya qilish masalasi muhimlikda yuqorida tilga olingan masalalardan qolishmaydi (Bu hol chet el fuqarolari va fuqaroligi bo'lmagan shaxslarning o'zbekistonlik bolalarni farzandlikka olganlarida, ota-onalar va bolalarning aliment majburiyatlarini tartibga solishda yaqqol ko'zga tashlanadi). Shu sababdan, oilaviy munosabatlarni tartibga solishda chet ellarning oila huquqi normalarini qo'llash imkoniyatiga yondashuvni tubdan o'zgartirish zamriyati yuzaga keldi, zero bu masalaga nisbatan ilgari mavjud bo'lgan salbiy munosabat ko'pgina hollarda O'zbekiston fuqarolari hamda chet el fuqarolarining huquqlari va manfaatlarini cheklab qo'yishga olib kelgan edi [2].

1998-yilning aprelida O'zbekiston Respublikasining Oila kodeksi qabul qilingach, bu muammolar asosan hal etildi, bundan tashqari avval amalda bo'lgan qonunchilikdagi muammolarga ham barham berildi. Oila kodeksining «Chet el fuqarolari va fuqaroligi bo'lmagan shaxslar ishtirokidagi oilaviy munosabatlari tartibga solish», deb nomlangan NIII-bo'limida fuqaroligi bo'lmagan chet ellik shaxslar ishtirokidagi oilaviy munosabatlarga nisbatan O'zbekiston Respublikasi oila qonunchiligi va chet ellar oila huquqi normalarini qo'llash asoslari nazarda tutilgan. Shuningdek, agar ushbu munosabatlar xorijiy davlat hududi bilan bog'liq bo'lsa, nafaqat O'zbekiston fuqarolarining oilaviy munosabatlariga nisbatan, balki xorijliklarga nisbatan ham ushbu normalar qo'llaniladi

REFERENCES

1. O'zbekiston Respublikasi Oila kodeksi.
2. O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik kodeksi.
3. Bola huquqlari to'g'risidagi Konvensiya
4. Fuqarolik, oilaviy va jinoiy ishlar bo'yicha huquqiy yordam va huquqiy munosabatlar to'g'risidagi Minsk Konvensiyasi (1993)
5. Xalqaro xususiy huquq. Darslik. 2019-y.
6. Babajanova D. Alimant to'lash to'g'risidagi kelishuvni fuqarolik-huquqiy tartibga solishning asoslari. *Общество и инновации*, 2(4), 36-39. Toshkent. 2021.
7. Zokirov I.B. "Fuqarolik huquqi". 1-qism. Darslik.
8. Xalqaro xususiy huquq. Darslik. Toshkent. 2008.
9. Oila huquqi. Darslik. Toshkent-2017.
10. <https://studfile.net/preview/6367694/page:68>
11. <https://advokat-zaporozhye.com/ru/deti/vidy-neimushchestvennykh-otnosheniy-roditeley-detey/#www:~:text>